

Las relaziuns nord-sid

Ils rapports ambivalents tranter ils stadis industrials ed ils pajais en svilup

■ **Durant la revoluziun industriala en il 19avel tschientaner en l'Europa e l'America dal Nord sa sviluppadas massivamain.** Lur colonias, situadas per gronda part en l'emisfera meridionala, èn restadas oravant tut agriculas. Enturn la mesadad dal 20avel tschientaner ha la decolonisaziun permess a numerus stadis da sa far independents. Ma lur economias han già difficultads da s'adattar.

Ils pajais sviluppads han emprèsta grondas summas da daners als pajais dal sid per permetter a quels da sviluppar lur economias. A l'entschatta dals onns 1980 ha dentant la crisa da debits mussà che blers pajais eran incapabels da restituir quests emprèsts.

Oz è il foss tranter ils pajais ritgs ed ils pajais povers fitg grond. Ina buna part da la populaziun mundiala sto viver cun paucs dollars il di. Il svilup dals pajais povers è perquai

ina da las sfidas principalas da l'economia mundiala. Ma co che quest svilup duaja avair lieu, sut

tge cundiziuns da basa e vers tge finamiras vegn discutà a moda cuntraversa. Ed il sustegn da vart dals stadis industrials e d'organisasiuns internaziunalas sco la Banca mundiala e l'Organisaziun mundiala da commerzi n'è betg adina liber d'agens interess.

Tge è in pajais en svilup?

Ils pajais economicamain e socialmain sutsvilupads, surtut en l'Africa, l'Asia e l'America Latina, vegnan numnads pajais en svilup en cumparegliazion cun ils stadis industrials fitg sviluppads. I vegn er duvrada per quels la noziun Terz Mund.

In pajais en svilup – en il senn classic, tradiziunal – mussa ils suandants tratgs characteristics: El è savens in'antieriura colonia; el è fermamain dependent dals stadis industrials; entaifer il pajais exista ina gronda discrepanza tranter il svilup en ils centers industrials e la champagna; ina gronda massa da gliued senza possess sa confrunta cun ina pitschna minorità da possessors che defendan savens lur privilegis cun tut ils meds (p.ex. dictaturas militaras); la produzion sa concentrescha unilateralmain sin l'agricultura e l'exploitaziun da minieras e savens be sin paucs products d'export (monoculturas); igl exista ina gronda dischoccupaziun collia da cun ina dischlocaziun en las citads che creschan rasantamain (furmaziun da slums); la populaziun crescha «explosivamain»; l'entrada per chau da la populaziun è extremamain bassa; ina gronda part da la populaziun è sutnutrida, da quai resulta in'auta mortalità dals uffants ed ina bassa media da vegliadetgna probabla; ina gronda part da la populaziun è analfabets.

Tge è l'agid al svilup?

Ils fatgs menziunads mainan ad in circul vizius da miseria. D'interrumper quest circul è la finamira da la collavuraziun da

La furmaziun – qua a Myanmar – è ina da las mesiras las pli effizientas per megliar a lunga vista las relaziuns en ils pajais en svilup.

FOTOS PD

l'agid al svilup. «Dà al fomentà in pesch ed el mangia in di; mussa ad el da pestgar ed el mangia mintga di.» Quest proverbi chinai mussa la differenza tranter l'agid en cas urgents e da catastrofes d'ina vart e l'agid al svilup da l'autra vart. L'agid al svilup na vul betg be sminuir la miseria cun donaziuns, mabain empruva da render capabels ils retschaviders da gidar sazezs a lunga vista.

Svilup vul dir, dismetter la povradad cun cuntentar ils basegns fundamentals, munta però er process da liberaziun e da repartiziun gista da pussanza e ritgezza. Pli baud vegniva il sutsvilup considerà sco stadi da povradad che vegniva mesirà cun il product social per abitant.

Oz vul sutsvilup dir che las gruppas povras da la populaziun e las regiuns sajan dependents dals centers industrials e ch'i resultia da quai in svilup dischequilibrà. Els centers dals pajais en svilup però èn puspè dependents dals gronds centers dals stadis industrials.

Las dependenzas vegnan chaschunadas predominantamain dals gronds concerns e da las societads commerzialas multinaziunalas. Quellas promovon ils centers en ils pajais en svilup ed uschia er il dischequilibrer creschent.

Ils partenaris da l'agid al svilup n'èn perquai savens ni ils pajais en svilup sezs ni ils centers da quels, mabain las regiuns pregiudigadas, pia ils povers dals povers en ils pajais en svilup.

La collavuraziun da svilup sustegna ils pajais en svilup en lur sforzs da megliar las cundiziuns da viver da lur populaziun. Ella duai gidar quels pajais uschia ch'els pon diriger sezs lur svilup. Ella ha la finamira da cuntanscher relaziuns pli equilibradas tranter ils pievels.

Ella sustegna en emprima lingia ils pajais en svilup, las regiuns e las gruppas da la populaziun ch'èn pli povers. Ella promova numnadamain: il svilup dals territoris rurals; la megliaraziun da la situaziun da nutriment, particularmain tras la produzion agrara per l'agen provediment; il mastern e l'industria pitschna locala; la creaziun da piazzas da lavur; la

realisaziun ed il mantegniment da l'equiliber ecologic e demografic.

Ils agens interess dals stadis industrials

Il foss tranter pover e ritg maina ad in dischequilibrer che dat da pensar als pajais bainstants ed als regorda al duair uman da gidar ils povers. Els pajais sviluppads intervegnan uschia en ils pajais dal sid cun programs d'agid ed er blers organizaziuns betg statalas s'occupan cun il problem da l'agid al svilup.

Ma ils stadis industrials n'ageschan betg simplamain a moda altruistica, mabain persequeschon tutttavia er agens interess: Els vulan promover la creschientscha e garantir la pasch, ma er defender lur agens interess geostrategics. Motivs per l'agid al svilup pon pia esser da tempru umanitar (sminuir la fomaz, agid tar catastrofes, eriger l'infrastructura), economica (ils pajais en svilup èn savens furniturs da materias primas per ils stadis industrials, pussaivladads d'investir) u er politica (influenzar la structura politica dal pajais en svilup a favur da la democrazia e dals dretgs umans, ubain ch'il pajais en svilup è da gronda muntada militar). In exempel per in engaschament lià stretgamain ad interess politics: Durant la Guerra freida han ils Stadis Unids sustegnì massivamain tscherts stadis africans en furma d'«agid al svilup» per far da quels bastiuns cunter il comunissem.

Terms impurtants

Imperialissem

Tenor la chapientscha dal temp modern signifitgescha imperialissem per l'ina l'expansiun da la pussanza d'in stadi sur auters pajais tras conquista, annexiun u penetraziun; ina da sias furmas è il colonialissem. Per il temp dapi l'auta industrialisaziun signifitgescha imperialissem ina relaziun exprimida d'exploitaziun e da dependenza tant economica sco politica che sa manifestescha en differentas furmas tranter stadis autamain industrialisads e stadis e regiuns economicamain main avanzads (cunzunt en l'Africa e l'Asia). Oravant tut il temp tranter il 1880 ed il 1918 vala sco epoca da l'imperialissem.

Colonialissem

Stabiliment da centers commerzialas e colonials en pajais politicamain e militarmain pli flaivels (surtut en l'Asia, l'Africa e l'America) e l'appropriaziun da quests pajais tras stadis pli pussants (surtut da l'Europa) dapi il 16avel tschientaner. Els stadis colonials avevan oravant tut finamiras economicas e militaras.

Terz Mund

Il Terz Mund sa cumpona dals stadis industrialmain pauc sviluppads en l'Africa, l'Asia e l'America dal Sid. La repartiziun en l'emprim, il segund ed il Terz Mund

In provediment d'aua adequat – en bleras regiuns anc adina ina chausa che na sa chapescha betg da sazez (foto: Etiopia).

parta dal svilup istoric da l'industrialisaziun. Els pajais chapitalistics furmavan l'emprim mund, entant ch'ìls anteriurs pajais socialistics dal bloc da l'ost, industrialisads pli tard, vegnivan numnads segund mund.

La discrepanza tranter ils stadis industrials ritgs ed ils pajais en svilup dals continents dal sid provoquescha dispitas, en las qualas las naziuns dal Terz Mund pretendan ina megla posiziun ed egalitad dals dretgs sin il martgà mundial.

Pajais en svilup

Tar quels sa tracti da stadis dal Terz Mund ch'èn «sutsviluppads» economicamain e tecnicamain en cumparegliazion cun ils stadis industrials. Trais quarts da la populaziun mundiala vivan en ils pajais en svilup da l'Africa, Asia ed America dal Sid ed èn smanatschads constantamain da paupradad, malsogna, fomina e mort. Els motivs ed ils segns tipics: 50 % da la populaziun lavura en l'agricultura, in'auta rata d'analfabetissem, in bass standard da viver, savens furmas socialas cun tratgs feudals, dependenza da naziuns industrialas, pauca industrialisaziun, gronds debits a l'exteriur e mancanza da chapital.

Martgà mundial

Sin fundament da lur dominanza economica e lur cumpart principala al martgà mundial pon ils stadis industrials dal vest definir per tge pretschs ch'ìls products agrars e primars (surtut dals pajais dal Terz Mund) ston vegnir vendids sin il martgà mundial (terms of trade). Tut las tentativas internaziunalas da stabilir ina structura pli gista dal commerzi mundial n'han betg pudì retegnair la scrudada dals pretschs per materias primas e l'indebitament dals pajais en svilup.

Terms of trade

La noziun serva a descriver las relaziuns da barat realas tranter ils bains primars (materias primas) ed ils bains industrials. La «teoria dal pegiurament secular dals terms of trade» da R. Prebisch argumentescha, sa basond sin ina cumparegliazion a lung termin dals pretschs da las duas gruppas da bains, che la relaziun da barat saja sa midada a lung termin a favur dals stadis industrials ed a donn dals bains primars. Per pudair valitar endretg ils effects dals terms of trade ston ins far la differenza tranter ses differents tips e sias modas da calculaziun.

Monocultura / monostructura

La concentraziun da l'agricultura/economia publica sin principalmain in sulet product (da materia prima) che determinescha l'export vegn designada sco monocultura u monostructura. Blers pajais en svilup han monoculturas, per part perquai ch'ìls eran vegnids sfurzads da las pussanzas colonialas ad ina partiziun da la lavur coloniala. La dependenza d'in

sulet product primar sa fa valair sco in impediment da svilup en vista a las cundiziuns da la repartiziun da lavur internaziunala dals terms of trade (cf. survart).

Banca mundiala

La Banca mundiala è vegnida concepida il 1944 per la restructuraziun dals pajais destruids da la guerra e fundada il 1945 a Washington. La vischinanza geografica al center da pussanza dals Stadis Unids è restada simbolica per la vischinanza als interess dals Stadis Unids. La «banca dals paupers» è sa sviluppada oz al creditur multilateral principal dal Terz Mund.

La Banca mundiala finanzia sias operaziuns: 1. tras contribuziuns da ses commembers, 2. tras credits sin il martgà da chapital internaziunal, surtut en furma d'obligaziuns visavi bancas statalas e privatas, 3. d'entradas da las atgnas fatschentas da credit. Ella dat credits per cundiziuns commerzialas che stattan sut la controlla permanenta da la creditavladad e rentabilitad. Ella è plinavant prepensada programmatica da la politica da svilup internaziunala e dapi ils onns 1980 – ensem cun il Fond monetar internaziunal – manadra da la politica d'adattaziun structurala.

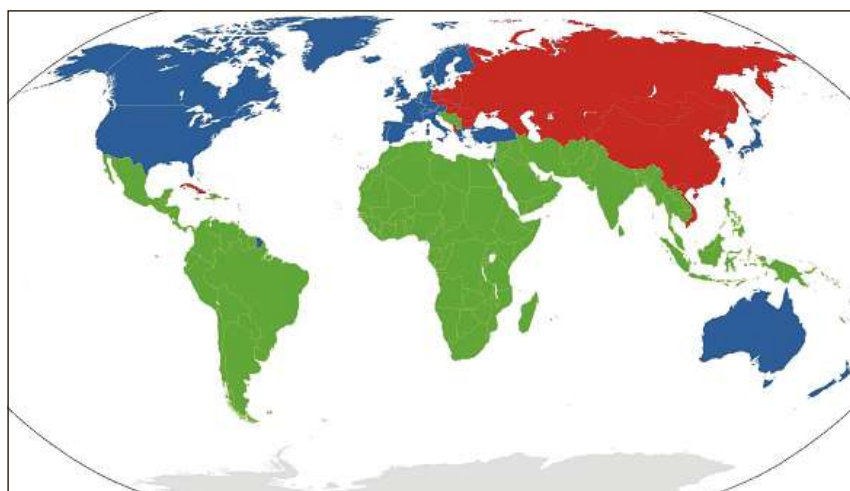
Organisaziun mundiala da commerzi

L'Organisaziun mundiala da commerzi (OMC) è in'organisaziun internaziunala cun sedia a Geneva che regla relaziuns economicas e da commerzi internaziunalas. Quella è vegnida fundada il 15 d'avrigl 1994 or dal General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) en la Runda dad Uruguay suenter in temp da tractar da set onns. L'OMC furma sper il Fond monetar internaziunal e la Banca mundiala ina da las organizaziuns internaziunalas centralas che s'occupan da la politica economica e da commerzi a nivel internaziunal e global.

L'OMC sa chatta en in conflict d'interess tranter ils pajais dal Terz Mund ed ils pajais sviluppads. Els pajais ritgs pretendan l'avertura dals martgads dal sid a lur products e servetschs, ma els mantegnan barrieras ch'impedeschan da lur vart als pajais en svilup d'exportar ils products agriculs. Tschertas gruppas antiglobalisticas èn da l'avis che l'OMC saja in instrument en servetsch dals pajais sviluppads. Autras pensan ch'ina liberalisaziun dal traffic commerzial internaziunal permettia als pajais dal sid da profitar cun exportar lur products.

La preschentaziun:
Dossier «Pajais en svilup».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=622
www.chatta.ch

Dal temp da la Guerra freida cumpliava la noziun «Terz Mund» (verd) oriundamain ils pajais che na tutgavan betg tar ils blocs dal vest e da l'ost (blau resp. cotschen). En il fratemp è la muntada da la noziun sa midada.